

ŠPECIFICKÉ PORUCHY UČENIA (ŠPU)

Definícia ŠPU:

- ⇒ jedná sa o heterogénnu skupinu ťažkostí, ktoré sa prejavujú pri osvojovaní a používaní reči, čítania, písania, či matematiky
- ⇒ prejavujú sa neschopnosťou alebo zníženou schopnosťou naučiť sa čítať, písať a počítat' pomocou bežných vyučovacích metód, v rámci priemernej inteligencie a primeranej sociokultúrnej príležitosti
- ⇒ majú neustále stúpajúcu tendenciu výskytu v detskej populácii

Klasifikácia ŠPU:

- ⇒ MKCH-10: F 80-89- Poruchy psychického vývinu

F 81 Špecifické poruchy školských zručností

F 81.0 Špecifická porucha čítania (= dyslexia)

F 81.1 Špecifická porucha hláskovania (= dysortografia)

F 81.2 Špecifická porucha aritmetických schopností (= dyskalkúlia)

F 81.3 Zmiešaná porucha školských zručností

F 81.8 Iné vývinové poruchy školských zručností (dysgrafia)

F 81.9 Vývinová porucha školských zručností nešpecifikovaná

- ⇒ pre všetky uvedené poruchy platí, že sa objavujú od raného štádia osvojovania si danej zručnosti, nie sú jednoducho dôsledkom nedostatočnej príležitosti učiť sa, nevyplývajú z mentálnej retardácie alebo sensorického deficitu a ich príčinou nie je získané poškodenie mozgu alebo ochorenie
- ⇒ ŠPU sa môžu vyskytovať samostatne, ale často tvoria komplex porúch- najčastejšie dyslexia, dysgrafia a dysortografia
- ⇒ majú individuálny charakter, vznikajú na podklade dysfunkcií centrálnej nervovej sústavy (CNS)
- ⇒ sú jedným z druhov narušenej komunikačnej schopnosti (NKS) ako narušenie grafickej stránky reči
- ⇒ vyskytujú sa pomerne často na podklade syndrómu LMD vo svojej hypoaktívnej alebo hyperaktívnej forme, ktorý sa v súčasnej terminológii označuje ako syndróm poruchy pozornosti (ADD) alebo syndróm poruchy pozornosti spojený s hyperaktivitou (ADHD)

DYSLEXIA:

⇒ porucha prejavujúca sa neschopnosťou naučiť sa čítať, aj keď sa dieťaťu dostáva bežného výukového vedenia, dieťa má primeranú inteligenciu a sociokultúrnu príležitosť - je podmienená poruchami v základných poznávacích schopnostiach (Svetová neurologická federácia, 1968)

⇒ jedná sa o najčastejšiu poruchu učenia, ktorá najnápadnejšie ovplyvňuje školskú úspešnosť žiaka

⇒ môže byť izolovanou poruchou, vzťahujúcou sa len na čítanie, ale častejšie je kombinovaná s inými špecifickými poruchami učenia

POZOR:

⇒ nie každá porucha čítania je však špecifická! Existujú viaceré príčiny zníženej úrovne čítania- ako je napr. redukcia zrakovej ostrosti, absencia školského vyučovania, nízka stimulácia, nízka kvalita domáceho prostredia, individuálne nevyhovujúca vyučovacia metóda

⇒ pokiaľ ide o jej etiológiu, teda pôvod a príčiny vzniku, v súčasnosti prevláda názor o jednoznačnom organickom základe, ktorý tvoria drobné postihnutia rôznych oblastí mozgu a poruchy koordinácie a integrácie týchto funkcií. Za hlavnú organickú príčinu sa považujú zmeny mozgovej kôry na rozhraní spánkového a temenného laloka. Jej pôvod však môže byť aj genetický- výskyt tejto poruchy v rodine

⇒ **symptómy / čo je dôležité si pri podozrení na dyslexiu všimnúť:**

1. výrazný nepomer medzi zvládnutím učiva v čítaní a v ostatných predmetoch:

a. nerozlišuje písmená podobné tvarovo (m-n, h-k, napr. meno-nemo, hora- kora)

b. zrkadlovo podobné písmená (b-d, s-z, napr. dom- bom, sova- zova)

c. zvukovo podobné písmená (d-t, b-p, napr. dúha- túha, brána- prána)

d. má ťažkosti pri prechode od slabikovania k plynulému čítaniu

e. prehadzuje poradie písmen, slabík a slov (napr. les- sel, šíp-píš)

f. vynecháva alebo pridáva písmená, slabiky a slová (napr. vynecháva predložky, spojky, prehltáva, koncovky, komolí text)

g. nerozlišuje tvrdé a mäkké slabiky, krátke a dlhé samohlásky, má ťažkosti v analýze a syntéze slov, dvojité čítanie, čítanie prerušované, trhané

2. narušené sluchové vnímanie- narušená sluchová analýza a syntéza, fonematická diferenciacia, ako aj sluchová pamäť- dieťa nie je schopné reprodukovať rytmické štruktúry, rozpoznávať dĺžky, problémy s intonáciou a melódiou vety

3. zrakové vnímanie- nepresné, dieťa zlyháva pri zachycovaní tvaru a jemných rozdielov, zlyháva zraková pamäť, očné pohyby sú zmätené a nepravidelné- preskakujú riadky a horšie sa orientujú v texte
4. artikulačná neobratnosť a špecifické asimilácie hlások- rečové poruchy- dieťa vie vytvoriť hlásky aj slová, ale artikulácia je namáhavá, ťažkopádna a ťažko zrozumiteľná + narušená artikulačná mikromotorika sa vzťahuje aj na jemnú motoriku ruky, preto sa k dyslexii pridáva aj dysgrafia a dysortografia
5. jemná motorika- ide o porušenú funkciu motoriky hovoriacich, ruky, zlyhanie vizuo-motorickej koordinácie
6. nedostatky v určovaní polohy a miesta- ťažkosti v používaní pojmov času a priestoru, s určením pravej a ľavej strany
7. prídavné problémy- spôsobené opakovaným školským neúspechom- dôsledkom je negatívny postoj k čítaniu a k školskej práci vôbec, výskyt neuróz (pomočovanie, tiky), somatické poruchy (nechutenstvo, bolesti brucha, ranné vracanie), poruchy správania (záškoláctvo, agresivita); pocity menejcennosti

⇒ **porucha môže postihovať:**

- a. **rýchlosť čítania** - dieťa lúšti písmená a hláskuje, neúmerne dlho slabikuje alebo naopak číta zbrklo, domýšľa si slová
(pozor! aj deti, ktoré čítajú primerane rýchlo môžu mať dg. dyslexiu- ak len prevádza tvar slova na zvukovú podobu a nie je schopné chápať obsah!)
- b. **správnosť**- najčastejšie - zámena písmen tvarovo al. zvukovo podobných
- c. **techniku čítania**- dvojité čítanie, dieťa nevie spájať písmená do slov
- d. **porozumenie čítanému textu**- uniká obsah prečítaného textu

POZOR!

Táto porucha je rezistentná na bežné učebné postupy a vynaložená energia konečnému efektu neodpovedá ! Vo vyšších ročníkoch je nesprávny spôsob čítania taký fixovaný, že trvá nesmierne dlho, kým dieťa prejde na správnu techniku čítania. Práve z tohto dôvodu je veľmi dôležité podchytiť dyslexiu čo najskôr!
Často sa práve pri šikovných deťoch stáva, že prejdú prvým stupňom bez odbornej intervencie- zvyčajne sú to deti s veľmi dobrými schopnosťami, ktoré kompenzujú oslabenú funkciu. Musíme však pamätať na tom že na 2. stupni sa ťažkosti v čítaní premietajú do všetkých predmetov.

DYSGRAFIA:

⇒ špecifická porucha písania ako grafomotorického prejavu, ktorá zapríčiňuje zníženú schopnosť až neschopnosť získať spôsobilosť písať

⇒ dysgrafik sa ťažko učí písať napriek tomu, že netrpí žiadnou závažnou zmyslovou ani pohybovou poruchou, nemá vážnejšie nedostatky v intelektovom vývine, má primerané sociokultúrne zázemie i adekvátnu výučbu

⇒ **základné predpoklady úspešného zvládnutia písania:**

- určitý stupeň vyzretosti dieťaťa- „školská zrelosť“
- určitý stupeň zrelosti CNS, hlavne šedej mozgovej kôry
- dobrá funkcia zrkovitého a sluchového analyzátora
- dobrá pohybová koordinácia a schopnosť sústrediť sa

⇒ **etiológia (príčiny)** je veľmi podobná ako pri dyslexii- často ide o dysgrafiю na báze ľahkej mozgovej dysfunkcie- drobné poškodenie mozgu, významné sú tu opäť i genetické súvislosti.

⇒ **klinický obraz pri dysgrafii:**

- poruchy motoriky- hlavne jemnej motoriky, ale aj v kombinácii s hrubou mot.
- porucha automatizácie pohybov
- porucha motorickej a senzomotorickej koordinácie
- poruchy zrakovéj percepcie
- porucha vizuálnej pamäti / neschopnosť zapamätať si tvar písmena
- porucha priestorovej orientácie/ ťažkosti s usporiadaním písmen na papier
- ťažkosti s plánovaním pohybu/písmeno vie samostatne napísať, ale nie je schopné ich spájať postupne a neprerušene

⇒ **symptómy (nemusia sa vyskytovať všetky znaky)**

- dieťa nedokáže správne napodobniť veľkosť a tvar písmena, deformuje ich
- písmo je príliš veľké, malé, často ťažko čitateľné
- písmo je krčovité, sú viditeľné znaky tremoru (písmo je akoby roztrasené)
- vynecháva alebo pridáva niektoré detaily
- písanie je nápadne pomalé, unavujúce, vyžaduje neúmerne množstvo E.
- neschopnosť udržať líniu riadku
- výrazná neúhladnosť písaného prejavu, neúhladná úprava prác a zošitov
- často škrtá, prepisuje písmená

⇒ **dysgrafické ťažkosti môže zhoršovať:**

-impulzivita, hyperaktivita, problémová ovládateľnosť dieťaťa, precvičovanie ľavorukosti, nevyhranené používanie pravej a ľavej ruky

DYSORTOGRAFIA:

⇒ špecifická porucha osvojovania a uplatňovania pravopisných i gramatických pravidiel, ide o neschopnosť naučiť sa gramaticky správne písomne vyjadrovať napriek tomu, že dieťa má prijateľné rozumové schopnosti, primeranú výchovnú stimuláciu a výukové možnosti

⇒ **etiológia:** 1. ĽMD

2. vrodené zníženie niektorých dispozícií
3. kombinované faktory
4. neurotická etiológia
5. prítomná dysgrafia- grafická zložka písomného prejavu odčerpá toľko pozornosti, že pravopisná zložka zostáva nezvládnuteľná

⇒ **príčiny-** podobné ako pri dyslexii- poruchy dielčích funkcií môžu byť podobné až rovnaké, preto často dochádza k súčasnému výskytu

⇒ **symptómy / čo je dôležité si všimnúť:**

- dieťa je neisté pri písaní, tvary písmen často opravuje
- zamieňa zrkadlovo podobné tvary písmen (a-e, b-d)
- ťažko rozlišuje tvarovo podobné písmená (m-n, h-k, b-d)
- zamieňa zvukovo podobné hlásky (d-t, b-p, c-z)
- vynecháva písmená v koncových spoluhláskach alebo dvojháskach (ov-ou, ia-ja)
- v diktovaných slabikách či slovách píše iba niektoré písmená- väčšinou tie, ktoré sú zvukovo výrazné, alebo tie, ktoré si pamätá
- syntéza a analýza slov je nezvládnutá
- dieťa prehadzuje poradie písmen, slabík, slov (les-sel)
- vynecháva alebo pridáva písmená, slabiky, slová
- nerozlišuje mäkké a tvrdé slabiky (dy-di, ty-ti, ny-ni, ly-li)
- nedodržiava diakritické znamienka- vynecháva čiarky, bodky dĺžne, mäkčne alebo ich umiestňuje na nesprávnom mieste
- nerozlišuje krátke a dlhé samohlásky
- spája slová do jedného celku

⇒ **klasifikácia- typy dysortografie:**

a. hypoaktívny typ- zdĺhavé písanie s množstvom pravopisných chýb- žiak sa pri bežnom pracovnom tempe v triede dostáva do časovej tiesne a robí veľa pravopisných chýb

b. hyperaktívny typ- vlastný akt písania a mentálne procesy zmyslovej analýzy a syntézy prebiehajú príliš rýchlo, bez kontroly a spätnej väzby- množstvo pravopisných chýb, ktoré na prvý pohľad vypadajú celkom „nezmyselne“

DYSKALKÚLIA:

⇒ špecifická porucha matematických schopností; dieťa sa nemôže naučiť počítat', hoci jeho rozumové schopnosti sú v medziach normy

⇒ žiak má výrazné problémy v chápaní číselných pojmov, chápaní a používaní matematických operácií, viaznu matematické predstavy, má ťažkosti v geometrii

⇒ neúmerne dlho pretrvávajú potreba rátať s oporou prstov, dieťa lipne na konkrétnych názorných predstavách

DYSFÁZIA:

⇒ deficit vo vývine reči, prejavujúci sa tak, že dieťa napriek vekovej norme nerozumie tomu, čo iní hovoria, aj keď relatívne dobre počuje

⇒ typy dysfázie:

- **senzorická**- deti chápu, rozumejú tomu, čo sa hovorí len vtedy, ak sa v reči hovoriaceho nevyskytujú slová foneticky príbuzné, v ktorých treba vystihnúť fonetickú odlišnosť veľmi podobných zvukov (žit'- šit')
- **impresívna**- neschopnosť chápať význam slov, či celých viet, čo nepriaznivo ovplyvňuje tvorbu aktívnej reči + ide o narušenú schopnosť vnímať a diferencovať intonáciu rečového prejavu
- **expresívna**- špecifická porucha reči, ktorá sa prejavuje obmedzenou slovnou zásobou, problematickým vyjadrovaním, zámenou slov, chybami vo vetnej štruktúre, gramatickými chybami, vynechávaním koncoviek zámen- takéto dieťa potom nevie v škole adekvátne prezentovať naučenú látku
- **afázia**- porucha prejavujúca sa stratou reči; pričom predtým bola reč dobre vytvorená- následkom ochorenia (traumatické poškodenie mozgu)

DYSPINXIA:

- ⇒ špecifická porucha kreslenia- vývinová porucha, ktorá viac- menej postihuje schopnosť naučiť sa primerane kresliť- bez postihnutia intelektu, zmyslov alebo motoriky
- ⇒ nápadne nízka úroveň kresieb po stránke grafickej i obsahovej
- ⇒ vyskytuje sa s dyslexiou, dyspraxiou, ale najčastejšie sa viaže na dysgrafiú

DYSPRAXIA:

- ⇒ ide o špecifickú vývinovú poruchu motorickej funkcie; vážne postihnutie vývinu pohybovej koordinácie, ktorá sa nedá vysvetliť celkovou retardáciou intelektu, ani špecifickou vrodenou alebo získanou nervovou poruchou
- ⇒ pohybová koordinácia dieťaťa (hrubá a jemná motorika) je signifikantne pod úrovňou očakávanou u dieťaťa tohto veku a inteligencie
- ⇒ vývinová porucha motoriky, schopnosti vykonávať bežné pohybové činnosti, manuálne úkony, telesné cvičenia a šport (neobratné, nešikovné deti)

⇒ **čo je dôležité si všímať:**

- neobratnosť a nesamostatnosť v sebaobslužbe
- neschopnosť zapnúť si gombík, zaviazať šnúrky na topánke
- nekoordinovanosť pohybov
- veľká neobratnosť na telesnej výchove (skok cez švihadlo, chytanie a hádzanie lopty)
- časté padanie, úrazy, poranenia, narážanie do predmetov a ľudí
- problémy pri používaní príboru, nezvládnutie stravovania
- problémy pri strihaní nožnicami
- zhoršené vnímanie vlastného tela

-**apraxia**- strata naučených a vžitých schopností zručne vykonávať určité koordinované pohyby spôsobená poškodením určitých mozgových centier, pričom intelektové schopnosti sú nepoškodené

DYSMÚZIA:

- ⇒ špecifická vývinová porucha hudobných schopností

⇒ **psychologická diagnostika špecifických porúch učenia:**

- rodičovský dotazník, údaje zo školského dotazníka, lekársky záznam
- anamnestický rozhovor s rodičom (zdravotná, rodinná anamnéza)
- prvotný rozhovor s dieťaťom- orientácia v čase, priestore
- pozorovanie dieťaťa
- kresba (postavy / voľná téma)
- vyšetrenie inteligencie- podrobná analýza výkonu, verbálne- performačné
- úroveň zrakového sluchového vnímania
- priestorová vizuomotorická koordinácia
- vyšetrenie laterality
- vyšetrenie pamäti a pozornosti
- skúška zraku (očných pohybov)
- skúška čítania
- diktát, opis, prepis
- vyšetrenie matematických schopností
- **dôležitosť spolupráce s inými odborníkmi (pedagóg, špeciálny pedagóg)**
- iniciovanie ďalších odborných vyšetrení (neuroológia, očné vyšetrenie)